

UZUM YETISHTIRISHNING HUDUDLAR KESIMIDAGI STATISTIK TAHLILI

Zulhaydarov Sardor

Guliston Davlar Universiteti talalalasi

Raxmankulova Odinaxon

Guliston Davlar Universiteti talalalasi

Zaripov Azamat

Guliston Davlat Universiteti o'qituvchisi

***Annotatsiya:** Uzumning xalq xo'jaligida tutgan o'rni alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada Samarqand viloyatida jami ishlab chiqarilgan uzum miqdorini 2015-2021 yillardagi statistik kuzatuvlarini tumanlar kesimida tahlildan o'tkazdik. Kuzatilgan tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki ilk boshda Bulung'ur tumani uzum yetishtirish bo'yicha peshqadam tuman hisoblangan bo'lsa, Urgut tumani 2018-yildan buyon uzum yetishtirish bo'yicha oldingi o'rinlarda kelmoqda. Samarqand viloyatida 2021- yilda 387 910 tonna uzum ishlab chiqarilgan.*

***Kalit so'zlar:** uzum, hosildorlik, navlar, ekin maydoni, gektar, meva, Visit turkumi, Vitaceae Juss oilasi, ishlab chiqarish.*

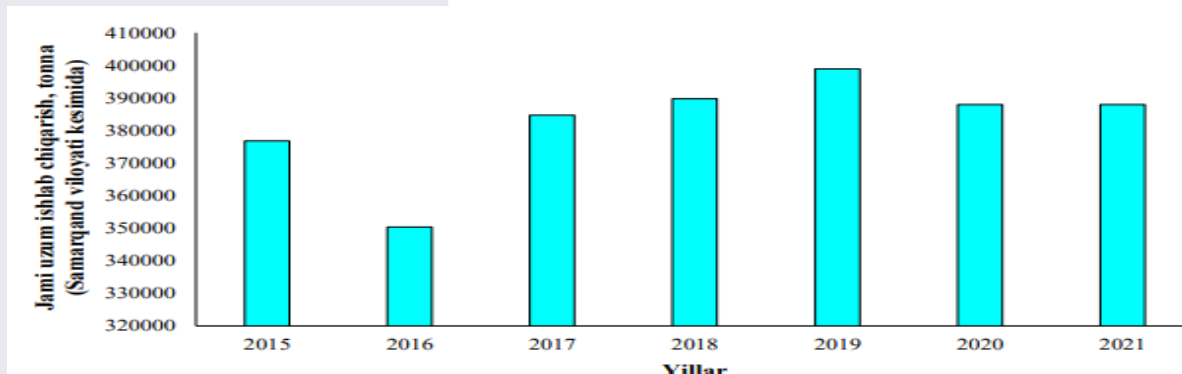
KIRISH

Uzum mamlakatimizda qadim zamonlardan beri yetishtirilib kelinadi. Uni mavjudligi eramizdan oldingi IV asrlarda yozma adabiyotlarda mavjudligi bilan ajralib turadi. Shu o'rinda uzum Vitaceae Juss oilasining Vitis turkumiga mansub o'simlik hisoblanadi. Uzum xalq xo'jaligida o'zining parxezboplik xususiyati jihatdan ham qadirlanadi. Yangi uzilgan uzum tarkibida bir qancha mevalarda mavjud kislotalarning mujassamlashganligi haqida adabiyotlarda manbalar mavjud. Bundan tashqari uzumning tarkibida inson organizmi uchun oson o'zlashtirila oladigan shakarlar mavjud.

Bugungi kunda uzum yetishtirish bo'yicha 7000 ming gektar yer maydoni xizmat qilsa, undan salkam 80 mln tonna uzum hosili olinadi. Ular asosan iste'molga, vino tayyorlash sanoatiga hamda qayta ishlash uchun foydalaniladi. Uzum yetishtirish bo'yicha gigomon dvlrat Xitoy hisoblanadi, u yerda 15 milyon tonna uzum yetishtiriladi. Bundan tashqari Italiya, AQSH, Ispaniya va fransiya kabi davlatlar keyingi gegamon davlatlar hisoblansa, O'zbekiston FAO ro'yhatining 13-o'rnidan joy olgan. Shu o'rinda mamlakatimizning uzum yetishtirish bo'yicha dunyo mamlakatlari orasidan joy olishi uzumchilikka bo'lgan e'tiborning bir ko'rinishidir. Ushbu maqolamizda Samarqand viloyatida uzum ishlab chiqarish ko'rsatkichlarini tumanlar kesimida statistik kuzatuvlar asosida tahlil qildik.

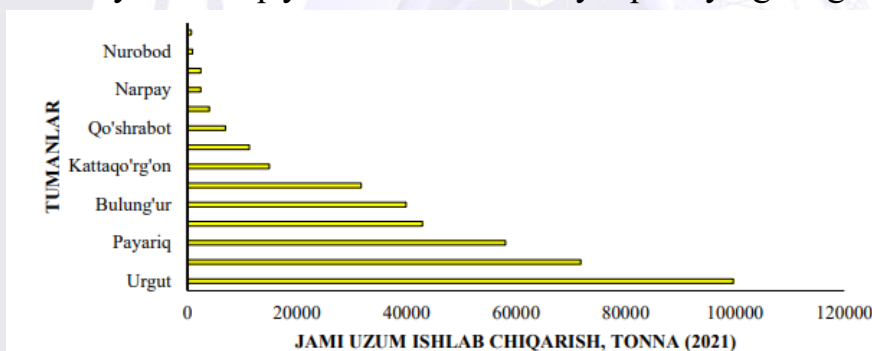
TAHLIL VA NATIJALAR

Samarqand viloyatida 2019-yilda uzum ishlab chiqarish salmog'i boshqa yillardagiga qaraganda yuqori bo'lgan (1-grafik). Undan oldingi va keyingi ikki yildagi ko'rsatkichlar bo'yicha o'zgarish bo'lmaganligini kuzatish mumkin.

1-grafik. Samarqand viloyatida 2015-2021 yillarda jami ishlab chiqarilgan uzum (tonna) miqdori.

Bunday o'zgarishlardan shu narsani aytish mumkinki uzum ishlab chiqarish sanoatidagi bu o'zgarish boshqa meva ekinlari maydonlari ko'payganligi yoki bo'lmasa ba'zi tok maydonlari qaytadan rekonstruksiya qilinayotganligi bilan baholash mumkin.

Top uchta uzum ishlab chiqaruvchi tumanlar 2021 yilda Urgut, Ishtixon va Payariq tumanlari misolida 1-grafik keltirib o'tilgan. Ishlab chiqarish bo'yicha dastavval Bulung'ur tumani gegamonlik qilgan bo'lsa, 2018- 2021 yillarga kelib Urgut tumani bu gegamonlikni qo'ldan boy bermayapti; Shuningdek oxirgi top uchta tumanlar sifatida Paxtachi, Nurobod va Jomboy ko'rsatkichlarini ko'rishimiz mumkin.

XULOSA Samarqand viloyatida jami uzum ishlab chiqarish holati statistik kuzatuvlar natijasida shunday xulosalarga kelindi:

-jami uzum ishlab chiqarish 2015-yildan 2019-yilgacha o'sgan va 2019-2021 yilga ishlab chiqarish ulushi nisbatan kamaygan;

-ishlab chiqarish bo'yicha dastavval Bulung'ur tumani gegamonlik qilgan bo'lsa, 2018- 2021 yillarga kelib Urgut tumani bu gegamonlikni qo'ldan boy bermayapti; -ilk boshda uzum ishlab chiqarish bo'yicha Nurobod tumani oxirgi o'rinlarda bo'lgan va 2021 yilgi kuzatuvlar Paxtachi tumanini eng kam uzum ishlab chiqaruvchi sifatida baholamoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Alisher Botirov, Baxodir Ochilov, & Furqat Hasanov (2022). ILMIY-TAJRIBA STANSIYASINING SO'NGI YILLARDAGI STATISTIK KUZATUVLARI. *Central Asian Academic Journal of Scientific Research*, 2 (2), 202-207.
2. Rustamovich, U. S. (2017). Features of innovative water management in the modernization of economy. *TRANS Asian Journal of Marketing & Management Research (TAJMMR)*, 6(1), 45-53.
3. Umarov, S. R. (1993). Some boundary value problems for elliptic equations with a boundary operator of fractional order. In *Doklady Akademii Nauk* (Vol. 333, No. 6, pp. 708-710). Russian Academy of Sciences.
4. Умаров, С. (2017). Основные направления инновационного развития водного хозяйства и его поддержка. *Экономика и инновационные технологии*, (1), 43-50.
5. Umarov, S. R. (1992). On the well-posedness of boundary value problems for pseudodifferential equations with analytic symbols. In *Doklady Akademii Nauk* (Vol. 322, No. 6, pp. 1036-1039). Russian Academy of Sciences.
6. Turayeva, G. (2023). OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA DON ISHLAB CHIQRUVCHI XALQARO TRENDLAR. *Молодые ученые*, 1(13), 140-143.
7. Xolmanova, Z. T., & Kasimova, Z. M. Q. (2021). REALIYALAR SEMANTIKASINING TARJIMA MATNLARDAGI IFODASI. *Academic research in educational sciences*, 2(11), 747-761.
8. Turayeva, G. (2023). The significance of sustainability of grain production in the consumer basket. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 420, p. 01019). EDP Sciences.
9. Xolmanova, Z. (2020). *Kompyuter lingvistikasi*. Nodirabegim:.-Toshkent, 247.
10. Akbarova, N., & Azamatov, Z. (2023). Deformation measurement by digital holographic interferometry. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 434, p. 01039). EDP Sciences.